
Vad hände efter projekten?

– En uppföljning av sju projekt inom landsbygd och integration

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
Projektet	3
Hur vi kan skapa långsiktigt hållbara projekt inom landsbygd och integration	4
INLEDNING	6
PROJEKTEN	7
Eco trails.....	7
Dolda talanger i köket.....	8
Grön integration från jord till bord.....	11
Integration i landsbygdsföretagande	13
Framtidsutveckling med integration på landsbygden.....	15
Praktikvärdar grön integration	17
Grön plattform- innovation landsbygd	19
ERFARENHETER UTIFRÅN PROJEKTEN.....	22
<i>Bristande kollektivtrafik .....</i>	<i>22</i>
<i>”Projekttänk” .....</i>	<i>22</i>
<i>Fokus på kompetens .....</i>	<i>23</i>
<i>Urval av deltagare.....</i>	<i>23</i>
<i>Individanpassad utbildning och praktik.....</i>	<i>23</i>
<i>Samverkan med kommuner och myndigheter .....</i>	<i>24</i>
<i>Låg representation av personer ur målgruppen i projektledningen.....</i>	<i>24</i>
Hur kan vi skapa långsiktigt hållbara projekt inom landsbygd och integration?	25

Sammanfattning

I denna rapport görs en uppföljning av integrationsprojekt som genomfördes under föregående programperiod för att se vad som har hänt sedan projektets slut. Här ges en sammanfattning av projekten följt av en sammanfattning av de mest centrala slutsatserna, som är viktiga för framtida projekt inom landsbygd och integration, med fokus på hur man skapar långsiktigt hållbara resultat.

Projekten

Eco-trails

Leader Söderslätt kopplade samman långtidsarbetslösa svenskfödda med utrikesfödda och lät dem bli aktiva i leaderprojekt kopplade till jord- och skogsbruk samt miljö. Av de fjorton som deltog i projektet fick elva arbete (av åtta deltagande utrikesfödda fick sju jobb eller startade eget) inom den gröna näringen eller inom arkeologi och industri. Av de som fick jobb är de flesta fortfarande kvar på samma arbetsplats.

Dolda talanger i köket

Genom att tillvarata utlandsfödda kvinnors dolda matlagningskunskaper skapades i en modell för socialt företagande. Förstudien resulterade i ett cateringföretag och en kaféörelse, Provins Mat, med flera anställda där lokalproducerade råvaror nyttjades i förädlingsprocessen. Från förstudien följde en person med in i företaget och ytterligare en erbjöds anställning. Som mest var det sex personer anställda. Företaget gick bra men efter två år avvecklades verksamhet på grund av hög arbetsbelastning för ägaren.

Grön integration från jord till bord

Projektet Grön Integration från Jord till Bord genomfördes av HS Väst. Deltagarna erbjöds praktik och utbildning med språkträning inom ”grön svenska”. Målet var att, genom aktiviteter och kunskapsöverföring, öka anställningsbarheten och korta vägen till arbete och delaktighet. Av de kvantitativa målen uppnåddes enligt projektets slutrapport följande: sju personer fick nystartsjobb som en direkt följd av projektet, en person startade eget företag, en person påbörjade heltidsstudier samt 121 personer genomgick kurser i anslutning till projektet. Vad deltagarna gör idag har man inte kunnat följa upp.

Integration i landsbygdsföretagande

Integration i landsbygdsföretagande genomfördes av NBV i Östergötland och syftade till att tillvarata den kompetens som nya svenskar har inom de gröna näringarna. Genom utbildning och praktik ville man öka anställningsbarheten hos deltagarna och skapa förutsättningar för eget företagande. Under projektet skapades 22 praktikplatser. Av de 30 personer som deltog fick 13 anställning (varav 10 inom de gröna näringarna). Tre gick vidare till andra utbildningar och en startade eget företag. Man har även här lite kännedom om vad som händer med deltagarna efter projektens slut.

Framtidsutveckling med integration på landsbygden

Syftet med pilotprojektet var att utforska möjligheterna för att öka integration på landsbygden och hur utrikesföddas kompetens kan tas tillvara inom landsbygdsnäringarna. Man ville visa utrikesfödda möjligheter till jobb utanför staden och ge idéer till egna verksamheter. Tanken bakom projektet var också att introducera invandrare för landsbygden och att människor på landsbygden skulle få möta invandrare för att se vilka resurser de sitter på och vad de kan erbjuda deras verksamhet. Tre av de sex deltagare som påbörjade utbildningen blev erbjudna

jobb redan under praktikperioden. Projektet resulterade i fast anställning för två personer. Man skapade informationsmaterial om uppländsk miljö och kultur på fem olika språk. I dag är en av deltagarna föreståndare på en mack och en annan arbetar på restaurang, övriga deltagare vet man inte vad de gör. Det genomförs inga projekt i dagsläget men det finns planer på att dra igång ett större turismprojekt där integration är en viktig del.

Praktikvärdar grön integration

Praktikvärdar Grön Integration var ett projekt som först och främst vände sig till landsbygdsföretagare, för att sprida kunskap och väcka intresse hos företagarna att ta emot utrikesfödda praktikanter för utbyte av kunskaper, erfarenheter och intressen. Genom att arbeta med landsbygdsföretagare, utrikesfödda och integrationshandläggare inom kommunen och på Arbetsförmedlingen ville man bidra till landsbygdsutveckling, ökad etnisk mångfald på landsbygden och underlätta för utrikesfödda att få del av de möjligheter som landsbygden erbjuder. Projektet resulterade i 27 nya arbetstillfällen i privata företag och ett nytt företag (en gårdsbutik). Det ledde till samverkan kring integration mellan 20 privata och offentliga aktörer och över 50 företag involverades i projektet. Fem nya utbildningar inom skog och odling startades till följd av projektet. Två av de utrikesfödda personerna som praktiserade under projekttiden är idag anställda av Hushållningssällskapet Väst.

Grön plattform innovation landsbygd

I projektet sammanfördes personer med utländsk kompetens inom jordbruk och livsmedel med lantbrukare för att genom erfarenhetsutbyte och gemensam idéutveckling hitta nya affärsmöjligheter. Fokus var på att identifiera importerade grödor som går att odla i Sverige. Sju personer med utomeuropeisk bakgrund involverades i projektet. Alla involverade hade agrar bakgrund från sina hemländer och erfarenhet av odling, livsmedelsutveckling, forskning och utveckling. Provodling av ca 20 för svenska förhållanden nya grödor genomfördes för att få praktisk erfarenhet av och insikt i svenska förhållanden. Provodlingen genomfördes på fem gårdar där lantbrukarna medverkade som samarbetspartners i projektet. Erfarenheterna av projektet gav grund för ett nytt treårsprojekt med en försökspark, Ulva Park, där man arbetade med att ta fram ny svensk råvara för livsmedelstillverkning. Det är avslutat och det finns i dagsläget inga planer på att fortsätta verksamheten.

Hur vi kan skapa långsiktigt hållbara projekt inom landsbygd och integration

Utöka kollektivtrafik på landsbygden

Då personer som är nyanlända i Sverige sällan har körkort eller tillgång till bil är de beroende av offentliga transportmedel. På många platser är det idag svårt att ta sig till arbete eller praktikplats på landsbygden, vilket försvårar integrationsprojekt.

Tänk långsiktigt från början

Trots goda resultat avslutas ofta verksamheten i samband med att projekten och finansieringen tar slut. För att skapa långsiktiga lösningar för deltagarna behövs en plan för hur det ska fortsätta efter projektidens slut. Projektet kan vara ett sätt att testa en idé och starta igång en verksamhet.

Fokusera på kompetensen som nya svenskar besitter

Många av de som kommer till Sverige har med sig kunskaper som är viktiga för att utveckla näringarna på landsbygden. Fokus bör därför ligga på att ta tillvara den resurs som finns snarare än på integrationen i sig. Ett sätt kan vara att utnyttja redan befintliga projekt för att integrera nya svenskar.

Utgå från personligt intresse vid urval

Urvalsprocessen anges som avgörande för att skapa bra förutsättningar med engagerade deltagare. Genom intervjuer kan man kartlägga intresseområden, kompetenser och framtidsplaner för att matcha deltagarna med lämpliga praktikplatser och utbildningar.

Individanpassa utbildning och praktik

Genom att anpassa utbildning och praktik utifrån individuella förutsättningar och behov och sedan matcha med arbetsgivarnas kompetens- och arbetskraftsbehov skapas goda förutsättningar för att projektet ska leda till fortsatt sysselsättning.

Samverka med kommuner och myndigheter

Att ingå samarbete med berörda aktörer kan både effektivisera arbetet och leda till mer långsiktiga resultat. Något som underlättat har varit att ha en ansvarig handläggare på Arbetsförmedlingen för samtliga deltagare. Ytterligare ett exempel är att korrdinera med svenskundervisning för att underlätta deltagande i projektet. Samarbete gör också att kunskapen kring näringar på landsbygden bland kommuner och myndigheter ökar och därmed ser på landsbygden som en möjlighet till integrering av nya svenskar.

Involvera personer ur målgruppen i projektplanering och projektledningen

Om personer ur målgruppen är med och formulerar målen och driver projektet skapas en drivkraft som gör att det lever vidare. Deras erfarenhet av att själv vara nyanländ i Sverige är viktig för att förstå de behov som finns.

Inledning

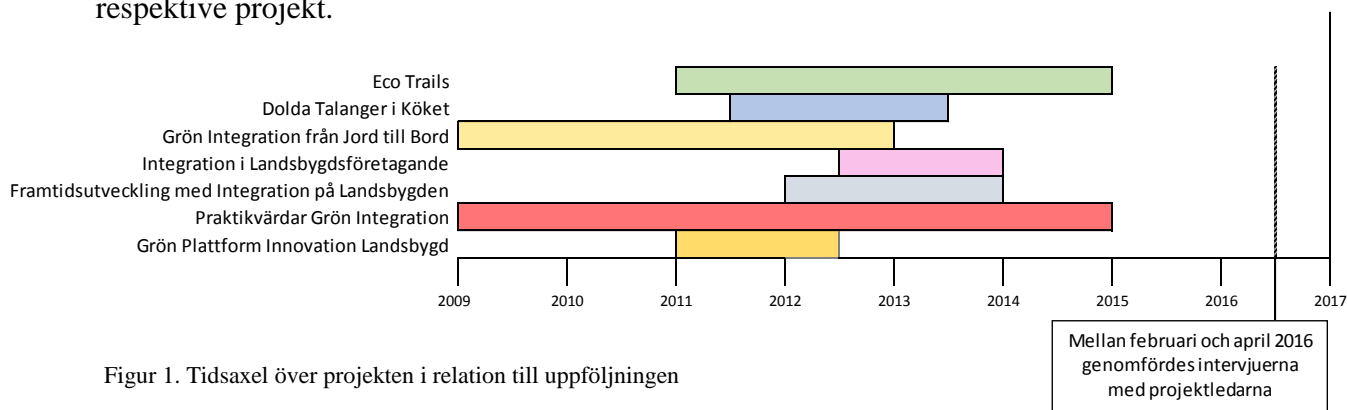
Det svenska landsbygdsnätverket är kopplat till landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling. I nätverket samlas de aktörer som arbetar med landsbygds- samt havs- och fiskeriutveckling i Sverige. Målet med nätverket är att få fler mer delaktiga i landsbygdsutveckling och genomföra programmen på ett bättre och mer effektivt sätt. Integration är ett av de prioriterade verksamhetsområden som Landsbygdsnätverket har i uppdrag att arbeta med och är en viktig del för att utveckla landsbygden.

På den svenska landsbygden finns många personer med utländsk bakgrund, vissa befinner sig i asylprocessen, andra har fått beslut om uppehållstillstånd. Även i städerna finns det personer med utländsk bakgrund som kan tänka sig att etablera sig på landsbygden. Fler utrikesfödda behöver också större kunskap om landsbygden och dess möjligheter för att kunna göra relevanta val när det gäller utbildning, arbete och bostadsort. Gemensamt mellan det offentliga, privata och landsbygdens olika föreningar är att vi behöver utveckla bra aktiviteter, praktikplatser och arbetstillfällen som gör en god förankring och integration möjlig.

Många, inte minst leadergrupper är i startgroparna för att starta projekt. Det finns ett stort behov av erfarenheter, goda exempel och metodkunskaper om hur bra projekt för integration kan se ut. Framförallt finns intresse av att se vilka konkreta resultat som tidigare projekt gett. I denna sammanställning görs en uppföljning av sju integrationsprojekt från föregående programperiod. Har projekten fortsatt i någon form? Vad har hänt med de personer som genomgick utbildningar och fick praktik? Syftet är att visa på erfarenheter och dra lärdomar så att nya projekt kan genomföras med resultat i form av fler praktikplatser och ökad sysselsättning för utrikesfödda på landsbygden. Fokus för rapporten är hur projekten kan fortsätta efter projektens slut så att resultaten som skapas blir långsiktiga för deltagarna.

Projekten som har valts ut är sådana som har visat goda resultat. Tre av dem var med i rapporten *Lyckad Matchning* från 2013 som beskriver och analyserar goda exempel på projekt inom landsbygd och integration. Övriga är hämtade från Jordbruksverkets projektdatabas över projekt som har fått stöd inom landsbygdsprogrammet. Flera av projekten har dessutom varit slutnominerade till Landsbygdsnätverkets Ullbagge-pris. Underlaget för uppföljningen är projektens egna slutrapporter samt intervjuer med projektledarna eller andra personer ur projektledningen. Sammanställningen är gjord av Madelene Nelson, Landsbygdsnätverkets kansli, och analysen har gjorts med stöd från personer ur nätverkets arbetsgrupp Integration, som alla har stor erfarenhet av projekt inom landsbygd och integration.

Figuren nedan ger en överblick över tidsperioden då projekten genomfördes samt tiden för uppföljningen. De exakta projekttiderna presenteras i samband med beskrivningen av respektive projekt.

Figur 1. Tidsaxel över projekten i relation till uppföljningen

Projekten

Eco trails

Leader Söderslätt har ett transnationellt samarbetsprojekt med en leaderliknande grupp i Bosnien. I Sverige jobbar man med långtidsarbetslösa och i Bosnien arbetar man med miljöprojekt. Den svenska LAG-gruppen ville ta tillvara utrikesföddas erfarenheter och även få till ett samarbete mellan utrikesfödda och svenskfödda, samt att projektdeltagarna skulle jobba i landsbygdprojektet. Ett mål var även att öka intresset för landsbygden. Som man tror har ”dåligt rykte” bland utrikesfödda.

Genomförande

Ingående aktörer i projektet var Leader Söderslätt tillsammans med Trelleborgs kommun och det genomfördes mellan 2012 och 2014.

Leader Söderslätt tog inledningsvis kontakt med Arbetsförmedlingen och kommunerna runt om i leaderområdet för att förhöra sig om intresset. Trelleborgs kommun och arbetsförmedlarna såg direkt möjligheterna med ett samarbete genom sin satsning ”Arbete och försörjning”. Kommunens socialförvaltning valde ut både svenskfödda och utrikesfödda baserat på de kriterier som Leader Söderslätt ställt upp. Leader ville ha högst 15 deltagare och en förutsättning var att få med individer med olika bakgrunder. Ett kriterium för urval var ett uttalat intresse att arbeta ute med gröna näringar, i parker eller liknande. Utbildning inom gröna näringar och miljö sågs som positivt men var inget krav. Det fanns heller inga formella krav på språkkunskaper. De utrikesfödda deltagarna hade sin bakgrund i Kosovo, Marocko, Bosnien samt Libanon. Två hade varit i Sverige i 19 resp. 15 år och de övriga cirka 5 år. Kunskapen om den svenska landsbygden var generellt låg. De hade aldrig tidigare haft fasta jobb utan deltagit i olika arbetsmarknadsåtgärder och haft olika praktikplatser.

Deltagarna fick praktisera ute i leaderprojekten och därigenom ökade kunskaperna inom såväl projektarbetet som svenska språket. De projekt inom Leader Söderslätt som var aktuella för praktiken var Tullstorpså-projektet, Ett grönt Rydsgård, Hörte hamn och Foteviken. Inom projekten sågs de nya medarbetarna som en viktig resurs samtidigt som de också uppskattade de mänskliga sociala möten som initierades. Deras egna projekt kunde bli färdiga snabbare och få nya infallsvinklar.

I projekten fick man vara med om byggnation, bygga vandringsleder, hugga ner busksnår, plantering, vattenvårdande uppgifter, bygga ”labyrinth och kaffegrotta”. Man genomförde miljöåtgärder, byggde laxtrappor, rensade en hamn, satte upp fågeltorn och informationstavlor. Dessutom fick de utbildning i till exempel miljöåtgärder och maskinhantering. Projektägarna/ledarna stod själva för utbildningen och instruktionerna under praktiktiden.

Deltagarna hade cirka fyra dagar gemensam utbildning och studiebesök per månad, till exempel utbildning i vattenrening, om landskapsvård, lagstiftning och om Naturum. Minst en gång i månaden var det studiebesök, ex om hur man kan rena vatten i små byar eller bygga upp ett Naturum. Deltagarna hade kontinuerligt stöd av medarbetare inom projektet. Totalt praktiserade deltagarna 9 – 12 månader i de olika projekten och var och en deltog i 3 till 4 projekt. Projekten innebar möten med både företagare, föreningar och myndigheter. Kontakt etablerades vilket så småningom ledde till arbetstillfällen.

Resultat

Av de 14 långtidsarbetslösa som deltog i projektet var åtta utrikesfödda. Av de 14 fick 10 jobb och en (med utländsk bakgrund) har gått vidare till starta eget verksamhet. Fyra med svensk bakgrund och sex med utländsk bakgrund har fått jobb. Några hittade jobb via leaderprojekten de varit ute på, några fick hjälp från arbetsförmedlingen. Flera deltagare i projektet fick erbjudande om jobb redan innan projekttiden var slut. Det var i stor utsträckning de företag som var verksamma och ofta underleverantörer i projekten som tog emot praktikanterna som anställde dem. De som fick jobb fick tillsvidareanställning och majoriteten av dessa är fortfarande anställda.

Det tog dock tid för några företag innan de kunde erbjuda anställning på grund av formalia runt arbetsmiljö bland annat. Företagen som anställde fick en ersättning från arbetsförmedlingen beroende på olika förhållanden, som hur länge personen de anställde hade varit arbetslös. En del deltagare tog under projekttiden kontakt direkt med företag engagerade i projekten, ex i Tullstorps-projektet, och fick då erbjudande om arbete efter projekttidens slut. Exempelvis fick tre utrikesfödda jobb inom ett tvåårsprojekt i leader med att bygga upp en hamn, en fick jobb på en plastfirma och två på byggfirmor. Anställning har skett på privata företag eller i projekt. Ingen av de som fått jobb har gått till någon offentlig arbetsgivare. I projektet ingick både utrikesfödda och svenskfödda deltagare och man menar att det ledde till ökad förståelse mellan grupperna.

Slutsatser och rekommendationer

En lärdom är att utnyttja det man redan har för att skapa integration. I det här fallet fanns redan projekten inom leader, och det man gjorde var att utnyttja dessa för att etablera praktikplatser. På så sätt kan arbetslösa få kontakt med arbetslivet och skapa nätverk. Samtidigt förbättras kunskaperna i svenska. Anställningsbarheten hos deltagarna ökar, både inför de företag som är engagerade i projekten och för andra arbetsgivare.

Det är viktigt att deltagarna får kontinuerligt stöd av arbetsledare eller projektledare. På så sätt ökar kunskapen om både arbetsuppgifter men också om arbetslivet generellt.

En lärdom är att leaderkontoret/projektägaren kan vara mer aktiv i urvalet av deltagarna. I Eco-trails genomfördes intervjuer för att få en bild av personernas bakgrund, deras intressen och framtidsplaner. Det är positivt om deltagarna får möjlighet att förbereda sig samt ge uttryck för vilken arbetsmarknadsinriktning de strävar efter.

Ett problem kan vara att administrationen är tung för leaderkontorens personal vilket minskar deras möjlighet att engagera sig i denna typ av projekt.

Dolda talanger i köket

Dolda talanger i köket var en förstudie som handlade om att utveckla en modell av socialt företagande och grundade sig i flera behov. Det ena handlade om miljömässig hållbarhet. Produktion och konsumtion av mat står för en betydande klimatpåverkan och företag inom livsmedelsindustrin behöver därför ta ett ansvar genom att använda råvaror som är hållbara, exempelvis ta hänsyn till säsong, minska köttmängden och välja rätt kött samt köpa närproducerat. Det andra behovet handlade om att få ut människor, som är långt ifrån arbetsmarknaden, i arbete. Många av de utrikesfödda kvinnorna i Botkyrka är arbetslösa. Dessa kvinnor besitter ofta informella matlagningskunskaper, en dold resurs som kan fungera

som en väg ut i arbete. Genom förstudien ville man bygga upp en ekonomiskt och miljömässigt hållbar verksamhet som skapade arbete för utrikesfödda kvinnor där lokalproducerade råvaror nyttjas i förädlingsprocessen.

Genomförande

Projektet genomfördes from 2011-10-17 tom 2012-06-30 i Botkyrka och skedde i samverkan med kommunledningsförvaltningen, Arbetsmarknads- och vuxenutbildningsförvaltningen (AVUX), näringslivsenheten och socialförvaltningen i Botkyrka kommun.

Utöver den kommunala organisationen fördes en tät dialog med det sociala företaget Basta, som agerat rådgivare i projektet och det engagerade också ett antal konsulter. Därtill fördes en aktiv och löpande dialog med medborgarkontor, jobbcoacher, arbetsmarknadsinsatser inom kommunen, öppna förskolan, livsmedelsföretag och lokala producenter, främst inom Södertälje kommun.

Projektet riktade sig dels till utrikesfödda kvinnor som stod långt ifrån arbetsmarknaden men också lokala producenter av ekologiska råvaror. Under förstudien medverkare tre kvinnor, vilka valdes ut med viss hjälp från Arbetsförmedlingen men också genom informella nätverk.

De aktiviteter som genomfördes utgick ifrån förstudiens två övergripande målområden; förädling av mat och nyttjande av lokala råvaror samt utvecklande av en modell av socialt företagande. Mycket av arbetet handlade om att göra research gällande bland annat målgruppens behov, samverkan med offentliga aktörer, upprättande av inköspolicy och riktlinjer för samverkan med lokala producenter samt olika former av socialt företagande och hur det kan förhålla sig till ISO 26000, som är en internationell standard för socialt ansvarstagande. Det fördes en dialog med och gjordes studiebesök hos lokala producenter, livsmedelsföretag och andra aktörer i området, såsom lokala odlingsinitiativ. Vidare genomfördes workshops och konceptutveckling tillsammans med målgruppen kring förädling av mat med närproducerade råvaror samt säsongsanpassad matlagning och medverkan vid konferenser och seminarier. Kontakten med det sociala företaget Basta var viktig då de fungerade som rådgivare avseende resultatmätning, företagsform samt sociala och ekonomiska mål etc.

Resultat

Projektet skapade delaktighet och temporär sysselsättning för tre personer vars kunskap och erfarenheter var en mycket central del av förstudien. Deltagarna förvärvade nya kunskaper, fick erfarenhet och möjlighet att utveckla språket.

I övrigt resulterade projektet i utveckling av modell för hur sociala företag kan arbeta med förädling av lokalproducerade råvaror och att skapa arbete för personer ur målgruppen. Under förstudien byggdes ett nätverk av lokala producenter upp och det skapades förutsättningar för att kunna starta ett företag genom att bland annat upprätta inköspolicy och riktlinjer samt utforma en budgetmall utifrån kvantifierade sociala målsättningar.

I augusti 2013 startades Provins Mat, som var ett cateringföretag med mat från olika delar av världen som baserades på lokala råvaror och var upp till 90 procent ekologisk. Från förstudien var det en person som följde med och anställdes i företaget. Ytterligare en erbjöds anställning

men då tjänsten enbart var på deltid var hon tvungen att tacka nej. Som mest var det sex personer anställda i företaget, varav vissa deltidstjänster.

Efter två år var företaget tvunget att avveckla. Ägaren berättade att företaget gick bra men att det blev för tufft att stå som ensam ansvarig och driva och utveckla verksamheten.

Av de tre kvinnor som deltog i projektet jobbar en idag i ett förskolekök och de andra är fortsatt arbetssökande.

Slutsatser och rekommendationer

I slutrapporten beskrivs en rad utmaningar kopplat till målgruppen. Brist på arbetslivserfarenhet och utbildning samt vissa språkbarriärer är faktorer som kan ha inverkan på verksamhetens effektivitet. Vidare beskrivs dock att, trots vissa missförstånd, har kommunikationen fungerat väl. Engagemanget hos deltagarna samt de praktiska och visuella inslagen har underlättat genomförandet. De betonar betydelsen av engagerade personer eller organisationer med yrkesspecifik kompetens, som kan komplettera målgruppens mer informella kunskaper. Samtidigt betonas behovet av att individer ur målgruppen ökar sin anställningsbarhet genom kompetenshöjande träning i svenska språket och branschspecifika kunskaper.

Projektet har stött på svårigheter i kontakten med den lokala Arbetsförmedlingen när de vid upprepade tillfällen försökt få till ett möte men fått besked att man har mycket hög arbetsbelastning. Arbetet försvårades av den bristande dialogen då man inte visste vilka personer eller enheter man skulle vända sig till.

Projektledaren, och sedermera ägaren av det sociala företaget, framhåller kompetensen som målgruppen besitter, som är en delvis utforskad potential. De har ofta år av träning och sitter många gånger på recept som sträcker sig generationer tillbaka. Deltagarna i Dolda talanger i köket hade dessutom stor resursmedvetenhet och intresse för råvarornas ursprung och kvalitet, vilket visade sig vid de studiebesök som genomfördes. En rekommendation till liknande initiativ är att i den externa kommunikationen fokusera på förädlingen, råvarorna och kvaliteten som det sociala företaget erbjuder. Ett allt för stort fokus på medarbetarna och deras eventuella sårbarhet medför en risk att företaget uppfattas som en välgörenhetsbaserad verksamhet som dels kan få en negativ inverkan på företaget men också på medarbetarnas självbild. Trots att man måste vara medveten om eventuella problem så bör även det interna arbetet handla om arbetet och maten. Genom att fokusera på medarbetarnas styrkor minskar risken att de upplever sig stigmatiserade.

Ytterligare en faktor att vara medveten om när det gäller att starta och driva ett socialt företag är att relationen mellan företagets sociala och ekonomiska mål är kritisk för ett framgångsrikt genomförande. Förstudien har visat att sociala företag verksamma inom området förädling lätt hamnar i en gråzon mellan allt vad det innebär att vara ett ekonomiskt hållbart livsmedelsföretag och samtidigt möta behoven hos de personer som utgör företaget. En ofrånkomlig slutsats är, som projektägaren beskriver, att om det sociala företaget inte når sina ekonomiska mål inte heller kan nå sitt sociala mål, nämligen att skapa arbete för personer långt ifrån arbetsmarknaden.

Projektet har haft betydelse för att det sociala företaget över huvud taget startade sin verksamhet. Under projektiden byggdes grunden upp och det skapades kontaktnät av leverantörer, kunder och partners samt att hon fick en förståelse för medarbetarnas behov och förutsättningar. Ägaren berättade att det gjorde att hon slutligen vågade starta upp sitt företag, då hon visste vad hon gav sig in på. Oavsett om projektet drivs av en förening eller syftar till att utvecklas till ett företag rekommenderas att man tänker långsiktigt vad gäller personerna som står långt ifrån arbetsmarknaden. Att projektet ska ha ett liv även efter projektidens slut.

Grön integration från jord till bord

I föreliggande projekt var syftet att ta tillvarata utrikesföddas kompetens och erfarenheter inom gröna näringar – och genom aktiviteter och kunskapsöverföring öka anställningsbarheten och möjligheten att bo och verka på landsbygden. Huvudmålet med projektet var att ge en meningsfull sysselsättning och bidra till samhällsutvecklingen samt se till att vägen blir kortare till arbete och delaktighet.

De förväntade effekterna på kort sikt var att öppna ögonen på arbetsförmedlare och jobbcoacher för arbetsmöjligheter på landsbygden. De förväntade effekterna på lång sikt var att få utrikesfödda att finna och ta arbeten som finns på landsbygden och inom de gröna näringarna.

Genomförande

Projektet startade 2009 och pågick fram till 2013. Det genomfördes av Hushållningssällskapet Väst med Vänersborgs och Trollhättans kommuner, Nuntorps naturbruksgymnasium.

Deltagarna var från olika grupper; arbetslösa med utländsk bakgrund, nyanlända med introduktionsersättning, arbetslösa personer utan tidigare svensk arbetslivserfarenhet, arbetslösa personer som trots insatser inte lyckats etablera sig på arbetsmarknaden, arbetslösa med låg och/eller ofullständig utbildning samt arbetslösa med sjukdom. Deltagarna rekryterades framförallt via handläggare på arbetsmarknadsenheterna i Vänersborgs och Trollhättans kommuner. Praktikgårdarna fann man via Hushållningssällskapets kontaktnät.

De allra flesta deltagarna läste vanlig SFI (nivå a-d) parallellt med deltagande i projektet. Från de deltagande kommunernas sida (Vänersborg och Trollhättan) var man angelägen om att deltagarna inte skulle avbryta sina SFI-studier på grund av projektet. Å andra sidan var projektansvariga angelägna om att de som visar intresse för att vara med i projektet skulle kunna vara med även om det inte var på heltid. Därför var det totala antalet deltagare i projektet 121 personer istället för planerade 50-60.

Projektet erbjöd deltagarna både utbildning och praktikplatser på gårdar. En del har genomförts på Nuntorps naturbruksgymnasium, med möjlighet att lära känna skolan inför möjliga framtida studier. Några aktiviteter i projektet genomfördes på Hushållningssällskapets gård och kulturresevat, Åsnebyn, bland annat en skördefest. I genomsnitt har deltagarna varit med i projektet cirka sex månader och då en till två dagar per vecka.

Projektet ändrade inriktning från heltidsstudier och studenter, vilkas bidrag skulle finansiera verksamheten, till ett modulärt system, vilket gjorde att fler studenter kunde delta. Att stycka upp projektet i moduler gjorde det enklare för coacher att i samråd med deltagarna skraddarsy individuella program vilka passade deltagarna. Dessa moduler gjorde att deltagarna fick bättre överblick över programmet samt att coacherna bättre kunde planera. Arbets sättet var att

kombinera teori och praktik med språkträning inom ”grön svenska”. Det var ett individuellt förhållningssätt och deltagarna var med i de olika block/moduler som deltagarna hade störst intresse av att vara med i, samt att de fick göra praktik på arbetsplatser som de själva var intresserade av att vara på.

Blandningen mellan teori och praktik varvades på olika sätt i de olika blocken, i odlingsblocket var det till exempel teori under vinterhalvåret och praktik under odlingssäsongen. I vissa block var det teori en dag i veckan och resten praktik på gårdar. Följande block fanns tillgängliga; **Odlingsblocket** som kombinerade teori och praktik, **Starta eget-kursen** som skulle ge deltagarna grunderna för eget företagande. **Datorkursen** var ett viktigt komplement till odlingskurserna. Ytterligare kurser var **Att leta jobb och skriva CV**, **Traktorträning**, **Grön svenska** (SFI-svenska med inriktning mot de gröna näringarna), **Landsbygds-, samhälls- och demokratifrågor**, **Kulturarvet** samt **Miljö- och klimatfrågor**.

Resultat

Det projektet fått reda på är att av de 121 personerna som deltog fick sju personer någon form av jobb efter deltagande i projektet, en person startade ett företag och en person började studera. Fyra av de sju personerna fick arbete på praktikplatser som förmedlats genom projektet. Tre av personerna fick jobb på lantbruk och en person på en fårgård med slakteri och gårdsbutik. Sammanlagt var det nio personer som gick vidare som en följd av projektet, som man känner till. De flesta av de 121 personerna som varit med i projektet var med under en kortare tid, omkring två till tre månader och då en till två dagar i veckan i samband med att de läste SFI. Hushållningssällskapet Väst gick vidare med fler projekt inom landsbygdsprogrammet och grön integration. Exempelvis kompetenshöjning och coaching för landsbygdsföretag som har utrikesfödda praktikanter.

Slutsatser och rekommendationer

Det var positiva erfarenheter av kursen i Grön svenska, mycket beroende på bra lärare. Att ha en utrikesfödd agronom från Irak som kursansvarig för odlingskurserna var viktigt för projektet.

Hushållningssällskapet har medlemmar och ett brett nätverk på landsbygden vilket underlättade för praktikplatser till deltagarna. Det individuella upplägget vad gäller kursinnehåll och schema gjorde att projektupplägget passade alla.

Deltagare på deltid i projektet försvårade vad gäller medfinansieringen. Det bidrog också till att det blev svårare för deltagare att tillgodogöra sig all kunskap som förmedlades genom projektet. Både odlingarna och praktikplatserna låg utanför de orter där deltagarna bor. Det gjorde att deltagare som läst SFI på förmiddag eller eftermiddag hade svårt att vara med på odlingen eller att vara på praktikplats i kombination med deltagande i projektet.

De flesta deltagare saknar körkort och bil. Deltagare med försörjningsstöd får inte äga egen bil även om de har giltigt körkort. Detta försvårar för deltagarna att ta sig ut på landsbygden där odlings- och landsbygdsföretagen finns.

Projektledningen har i slutrapporten omfattande beskrivit hur projektidéerna kan användas av fler och vilket material som finns tillgängligt. Här hänvisas bland annat till hemsidan www.gronintegration.se. Flera satsningar, både inom och utanför Hushållningssällskapen, har gått vidare med inspiration från projektet.

Integration i landsbygdsföretagande

Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet, NBV, konstaterade att många företagare på landsbygden kommer gå i pension under de kommande åren och att det finns ett behov av personer som kan ta över efter dem. Man såg också att det inom befintliga företag på landsbygden behövs människor som utföra bisysslor kopplade till mark, skog och jordbruk och förädling av produkter. Samtidigt finns det en svårighet för personer med utländsk härkomst att ta sig in på arbetsmarknaden. Många av dessa har kunskap och yrkesutbildningar som med stöd skulle kunna användas här i Sverige.

Projektet Integration i landsbygdsföretagande syftade till att tillvarata den kompetens och de erfarenheter som nya svenskar har inom de gröna näringarna samt att genom praktik och utbildning öka anställningsbarheten och skapa förutsättningar för eget företagande. De arbetade med kompetenshöjning hos nya svenskar genom att varva teori med praktik samt att genomföra studiebesök hos företagare på landsbygden.

Genomförande

Projektet genomfördes från oktober 2012 till och med december 2013 och finansierades av Regionförbundet Östsam och Länsstyrelsen i Östergötland. Projektägare var NBV Östergötland.

Matchningen skedde med hjälp av Arbetsförmedlingen samt via SFI och målgrupp för projektet var nya svenskar som hade uttryckt ett intresse av att verka inom den gröna näringen. Att deltagarna själva var intresserade var en viktig faktor när urvalet gjordes.

Projektledaren intervjuade och kartlade personers kompetenser och tillsammans skrev de ner en individuell handlingsplan. Deltagarna matchades sedan med företag, som projektledaren hade besökt och informerat om projektet och anställningsbidrag. Det fördes en tät kontakt med både företagen och deltagarna för att stötta dem i processen.

Resultat

Under projektet skapades 22st praktikplatser och 27 studiebesök genomfördes. Av de 30 personer som deltog fick 13 anställning, varav 10 inom de gröna näringarna. Av dessa var 6 säsongsanställningar. 3st gick vidare till andra utbildningar, en startade eget företag som skomakare och en var intresserad av att starta ett företag inom livsmedelsförädling.

För deltagarna har projektet även inneburit en förbättring av det svenska språket och då främst ett större ordförråd inom den gröna näringen. Dessutom har de fått kunskap om och erfarenhet av hur ett modernt svenskt lantbruk drivs. Projektet bidrog även till att företagen och företagarna fick upp ögonen för vilken resurs nya svenskar kan vara.

Projektet blev en mötesplats för myndigheter, företagare på landsbygden och nya svenskar. Det skapades ett nätverk av aktörer som deltog. Även efter projektets slut kontaktas projektledaren av arbetsgivare för att få hjälp att hitta lämpliga arbetstagare. Projektet vidgade perspektiven om hur invandras kunskaper och erfarenheter kan möta behov hos landsbygdsföretagare.

Tiden efter projektet har NBV arbetat med att hitta medel och samarbetspartners för att vidareutveckla metoden genom att bland annat utbilda människor i socialt företagande för att de ska kunna sälja sina tjänster. Vidare vill man utveckla metoder för validering av nya svenskers kompetenser.

Arbetet med att vidareutveckla projektet pågår men bekostas av NBV själva. Konceptet med utbildning i språk och samhällsfrågor kombinerat med praktikplatser, där matchningen är en central del, har varit uppskattat hos både företag och nya svenskar. NBV genomför utbildningar och deltagarna är på god väg att starta ett socialt företag, där bland annat röjsågare kommer att sälja sina tjänster.

Projektledaren berättade också att modellen har spridit sig och att Arbetsförmedlingen i Linköping arbetar enligt metoden som utvecklades under projektperioden.

Slutsatser och rekommendationer

Projektledningen beskriver att en viktig framgångsfaktor har varit att det funnits ett tydligt mål om att hitta passande praktik och arbetstillfällen för deltagarna. Att alla aktiviteter har genomförts av ett fokus på den enskilda individen och att man har strävat efter att hitta långsiktiga lösningar med hänsyn till varje individs förutsättningar och livssituation. Att individanpassa en utvecklingsplan för att matcha arbetsgivarnas kompetens- och arbetskraftsbehov, beskriver de, kortade vägen till en hållbar lösning av försörjning och integrering i samhället.

En egen utvärdering som gjordes på uppdrag av NBV visar på betydelsen av samverkan med myndigheter. I Kinda var det en handläggare på Arbetsförmedlingen som var ansvarig för alla berörda deltagare. Samarbetet med handläggaren innebar att processen gick smidigt och sparade därmed administrativ tid i projektet. I Linköping var istället flera handläggare inblandade för de olika deltagarna vilket resulterade i fördröjda handläggningstider som ledde till problem med placering av deltagare i praktik. Det krävde dessutom mycket extra arbete för både projektledare och handläggare.

Samverkan med myndigheter och övriga berörda aktörer är viktigt för att genomförandet ska ske på ett så effektivt sätt som möjligt. Vad gäller SFI så fanns det ett samarbete som dels innebar att deltagarna kunde kombinera undervisning och deltagande i projektet, men också, som tidigare nämnts, för att hitta personer som var intresserade av att delta.

Allmänna kommunikationer är en faktor som nämns som försvårade för deltagarna under projektets gång. Då praktikplatserna inom de gröna näringarna oftast fanns utanför stadskärnan och få av projektdeltagarna hade körkort och tillgång till bil var de beroende av kollektivtrafik, något som många gånger är begränsad mellan stad och landsbygd. Projektets möjligheter att hitta praktik- och arbetsplatser komplicerades alltså av tillgången kommunikationsmedel.

Projektledningen listar en rad förslag på åtgärder för integration i landsbygdsföretagande. Bland annat nämns språkinläring som är anpassad efter individens kunskaper, intressen och inlärningsstil. Metoden ska stimulera individerna att uttrycka sina kunskaper och intressen på svenska till exempel genom studiebesök eller praktik. Utbildning av praktisk karaktär och

utbildningsmaterial på lätt svenska anpassat till vuxna samt att utbildningen ska kunna kombineras med studier i svenska är andra förslag som nämns. Kartlägg nya svenskers kunskaper och erfarenheter och genomför yrkeskompetensbedömningar. Förutom uppsökande verksamhet för att visa företag vilka resurser som finns är det viktigt att även uppmärksamma nya svenskar på att kompetenser som denne besitter kan vara meriterande i Sverige. Studiebesök är även ett sätt att visa upp landsbygden och dess möjlighet till arbete för nya svenskar.

Framtidsutveckling med integration på landsbygden

Framtidsutveckling med integration på landsbygd var ett pilotprojekt som skulle möjliggöra större projekt för att nå de övergripande målen; att skapa arbetstillfällen, öka kunskap- och kulturella utbytet mellan befolkningen på landsbygden och invandrare samt att förbättra livskvalitén på landsbygden för ett hållbart och marknadskraftigt Uppsala.

Syftet med pilotprojektet var att utforska möjligheterna för att öka integration på landsbygden och hur utrikesföddas kompetens kan tas tillvara inom landsbygdsnäringsarna. Man ville visa utrikesfödda möjligheter till jobb utanför staden och ge idéer till egna verksamheter. Tanken bakom projektet var också att introducera invandrare för landsbygden och att människor på landsbygden skulle få möta invandrare för att se vilka resurser de sitter på och vad de kan erbjuda deras verksamhet.

På längre sikt var målet en arrendegård som bas för utveckling av en självförsörjande handelsträdgård och socialt företagande.

Genomförande

Pilotprojektet pågick under 2012 och 2013 och drevs av Hela Sverige Ska Leva- Uppsala län (HSSL) och Samarbetsorganisationen för Invandrarföreningar (SIU) i samarbete med Arbetsförmedlingen, Uppsala kommun och Leader Upplandsbygd.

Med hjälp av handläggare på Arbetsförmedlingen Intervjuades elva sökande. Av olika anledningar kunde fem av dessa inte delta redan innan projektet startade. Sex praktikanter påbörjade utbildningen och halvvägs in i projektet hoppade ytterligare en person av. Bland deltagarna fanns det två som hade stor erfarenhet av turistnäringen från sina hemländer. En som var uppväxt i ett naturreservat i Gambia och en som länge hade arbetat inom dykturism i Tanzania.

Målgruppen var, förutom utrikesfödda, landsbygdsbor och landsbygdsföreningar och företag. Med hjälp av HSSLs kontaktnät placerades praktikanterna ut på lämpliga praktikplatser.

För deltagarna startade projektet med en generell utbildning där det gavs en introduktion till projektet och dess målsättningar samt utbildning i arbetsrätt och miljö. Före praktiktiden, genomfördes studiebesök på landsbygden där deltagarna fick besöka gårdar, jordbruk och turistanläggningar i syfte att hitta en praktikplats som passade dem bäst. De gavs även teoretisk undervisning i respektive ämnesområde. Kunskapen från studiebesöken användes sedan i utbildningen för diskussioner mellan gästföreläsare, projektledning och deltagare.

Utbildningsmomenten följdes av praktikveckorna på landsbygden. Under tiden hölls kontinuerliga utvärderingar och uppdateringar mellan projektledningen, praktikanterna och näringsidkare.

Resultat

Tre av deltagarna blev erbjudna jobb redan under praktikperioden men en var tvungen att tacka nej på grund av svårigheter att ta sig till och från arbetsplatsen. Projektet resulterade i fast anställning för två personer. Man skapade informationsmaterial om uppländsk miljö och kultur på fem olika språk.

Intresset från landsbygdsbefolkning och näringsidkare var mycket positiv och för de utrikesfödda deltagarna innebar projektet ett ökat intresse för landsbygden och dessutom förbättrades deras svenska under perioden. Projektägarna lyfter fram Uppsalas lokala politikernas engagemang och stöd och projektet bidragit till att deras kunskap har ökat, vilket är viktigt för det fortsatta arbetet med integration på landsbygden.

I dag är en av deltagarna föreståndare på en mack och en annan arbetar på restaurang, övriga deltagare vet man inte vad de gör. Det genomförs inga projekt i dagsläget men det finns planer på att dra igång ett större turismprojekt där integration är en viktig del. Bland annat har man varit i kontakt med olika universitet för att titta på hur man kan arbeta med integration inom turistnäringen. Men de väntar på finansiering.

Slutsatser och rekommendationer

Anledningen till att det var så få deltagare var att några av dem inte var intresserade av arbete inom de gröna näringarna vilket ledde till att flera hoppade av i ett tidigt läge. Dessutom var det flera olika handläggare på Arbetsförmedlingen som gjorde att samarbetet inte fungerade optimalt. De praktikanter som deltog var dock positivt inställda och engagerade. En slutsats inför framtida projekt är därför att ta in deltagare som själva har intresse för att delta och för arbete inom de gröna näringarna, oavsett om matchningen sker genom Arbetsförmedlingen eller på annat sätt. I slutrapporten påpekas att det är viktigt att ha en bra dialog med den som rekryterar och att en fördel hade varit om det bara fanns en kontaktperson. Ett krav i fortsättningen kommer också vara att deltagarna behärskar det svenska språket, då det var en anledning till att det inte fungerade.

Även här anges kollektivtrafiken som ett problem som försvårade arbetet. Det var inte alltid lätt att hitta goda förbindelser till arbetsplatser ute på landsbygden och det var exempelvis svårt att koordinera med praktikanter som hade språkundervisning på kvällarna.

Samarbetet med Samarbetsorganisationen för Invandrarföreningar (SIU) lyfts dock fram som mycket positivt och är något som HSSL kommer att fortsätta med för kommande projekt.

Men det som framhålls är framförallt den resurs som nya svenskar är. Många sitter på kunskap som är värdefull för att utveckla turistnäringen. Idag hyrs kompetensen in från andra EU-länder, istället för att ta tillvara på den kunskap som finns. Det handlar inte bara om att integration, utan om att stärka internationell turism.

Praktikvärdar grön integration

Utgångspunkten för Praktikvärdar Grön Integration var att landsbygden inte i samma utsträckning får del av utrikesföddas kunskaper, erfarenheter och intressen, som staden. Hushållningssällskapet Väst beskriver också att landsbygden har outnyttjade resurser som kan vara en möjlighet för utrikesfödda och att det efter många år av urbanisering behövs fler människor som är verksamma på landsbygden.

Praktikvärdar Grön Integration var ett projekt som först och främst vände sig till landsbygdsföretagare, för att sprida kunskap och väcka intresse hos företagarna att ta emot utrikesfödda praktikanter för utbyte av kunskaper, erfarenheter och intressen. Syftet med projektet var att landsbygdsföretagare skulle erbjuda lärorika praktikplatser för utrikesfödda samt att involvera till exempel Arbetsförmedlingen så att utrikesföddas anställningsbarhet på landsbygden ökar. Genom att konkret arbeta med landsbygdsföretagare, utrikesfödda och integrationshandläggare inom kommunen och på Arbetsförmedlingen ville de uppnå projektets syfte och mål och på så sätt bidra till landsbygdsutveckling, ökad etnisk mångfald på landsbygden och underlätta för utrikesfödda att få del av de möjligheter som landsbygden erbjuder.

Genomförande

Projektet genomfördes mellan februari 2009 och februari 2015 av Hushållningssällskapet Väst. Vid flera tillfällen under projektet anordnades studieresor, utan matchningssyfte men med målet att landsbygdsföretagare skulle få träffa utrikesfödda och få en uppfattning om de kunskaper, erfarenheter och intressen de har med sig. Besöken som gjordes var bland annat till en ekologisk gård som bedriver verksamhet med ekologisk köttproduktion, gårdsslakteri och gårdsbutik, till en lantgård med äggproduktion och ekologisk grönsaksodling samt till en företagare inom medicinalväxter tillsammans med boende på flyktingboende i Bokenäs.

Vidare anordnades träffar med invandrarföreningar där Landsbygdsföretagare fick möjlighet att berätta om sina verksamheter, sin bransch och om sina nätverk. Arbetsförmedlingen medverkade på en av träffarna.

I samband med studieresorna och träffarna genomfördes intervjuer med företagare inom de gröna näringarna för att få en bild av hur de såg på framtiden för den egna verksamheten, branschen och möjligheten för utrikesfödda att etablera sig på landsbygden.

Som projektägare hade HS under hela projekttiden egna utrikesfödda praktikanter.

Resultat

Genom projektet har företag på landsbygden introducerats för utrikesfödda personer som en resurs i sitt företag. Dessutom har utrikesfödda introducerats för landsbygden och de möjligheter till sysselsättning som finns där samt att handläggare och myndigheter har sett möjligheterna med integration på landsbygden. Projektägarna bedömer att ungefär vartannat försök till matchning lyckades.

Projektet resulterade i 27 nya arbetstillfällen i privata företag och ett nytt företag (en gårdsbutik). Det ledde också till samverkan kring integration mellan 20 privata och offentliga

aktörer. Målet, att involvera minst 50 företag, uppnåddes bland annat genom kompetens- och erfarenhetsutbytesträffar som arrangerades. Sammanlagt ordnades sju träffar. Coachningen av företagen var som mest intensiv den första tiden då företagen hade en praktikant och gällde ofta frågor av praktisk karaktär.

Genom att visa på utbildningsbehov som landsbygdsföretagen efterfrågade för praktikplatser och potentiell arbetsplats ledde projektet till att fem nya utbildningar startades. I dialog med Arbetsförmedlingen togs det fram utbildningar inom skog och odling för att öka anställningsbarheten för utrikesfödda. De utbildningar som bedrevs i projektform har sedan legat till grund för en nationell upphandling som Arbetsförmedlingen gjorde, med inriktning mot de gröna näringarna.

På uppdrag av HS gjordes en extern utvärdering av projektet. Den visade att projektet lett till positiva effekter också utanför projektets egentliga syfte och mål. I rapporten framhålls bland annat att utrikesfödda och svenskfödda, genom det gemensamma intresset för odling och gröna näringar, fått en möjlighet att mötas och lära känna varandra. Vidare framhålls möjligheten för utrikesfödda att använda det svenska språket i praktiken, och då med koppling till de gröna näringarna.

Ytterligare positiva bieffekter av projektet är att det bidragit till att många landsbygdsföretagare fått ökad kännedom om stöd och ersättningar som finns möjliga vid rekrytering

Två av de utrikesfödda personerna som praktiserade under projekttiden är idag anställda av Hushållningssällskapet Väst. Projektet, som sedan följts av en rad andra projekt för ökad integration, har också gjort att såväl utrikesfödda, handläggare och landsbygdsföretagare vänder sig till HS för frågor som gäller praktik och intresse för praktikanter.

Slutsatser och rekommendationer

Projektägarna konstaterar att, utifrån de erfarenheter och de intervjuer som genomfördes, det finns möjligheter för utrikesfödda att bli en etablerad del av arbetsmarknaden på landsbygden och att det därför är viktigt att utrikesfödda får se och höra om de möjligheter som finns, inom exempelvis odling, livsmedelsförädling och skog.

Projektet låg till grund för ett samarbete med Arbetsförmedlingen och kommuner som har visat sig vara viktig ur ett integrationsperspektiv. Inledningsvis upplevdes intresset som svårt vad gäller möjligheten till integration på landsbygden. Detta ledde till att projekttiden var tvungen att förlängas och budgeten utökades men genom dialog med berörda aktörer förändrades synsättet. Ett exempel är hur deltagarna till en början hade svårt att medverka på grund av att de hade svenskundervisning halva dagarna. Då resorna till landsbygden tog tid var det omöjligt att kombinera. Detta förändrades under projekttiden. Samarbetet med Arbetsförmedlingen och kommunerna möjliggjorde för deltagarna att under två eller tre dagar i veckan läsa SFI och praktisera övrig tid. Ett tips från projektägarna är således att när man, som de själva beskriver det, bryter ny mark så måste man vara ihärdig och driva frågan trots motgångar.

Utbildningarna som startades på grund av det utbildningsbehov som identifierades i och med projektet är en ytterligare positiv effekt av samarbetet med Arbetsförmedlingen.

En av de viktigaste framgångsfaktorerna som lyfts fram är att projektägarna har haft egna utrikesfödda praktikanter. De har dels bidragit med sina kunskaper men de har också varit en stor tillgång i dialogen med de utrikesfödda deltagarna, inte minst med tanke på deras erfarenhet av att själva vara nya i Sverige och de svårigheter det kan innebära. Dessutom ger det en signal till övriga deltagare, både landsbygdsföretag och utrikesfödda personer.

Bristen på kollektivtrafik försvårade dock för personer som var intresserade av att göra praktik på landsbygden. Några hade körkort men majoriteten av deltagarna var beroende av allmänna transportmedel. I några fall hämtade och lämnade praktikvärden praktikanterna på hållplatsen men en sådan lösning är naturligtvis inte långsiktigt hållbar.

Praktikvärdar Grön Integration byggdes kring det lokala entreprenörskapet och att det skulle vara en väg för både landsbygdsutveckling och integration, där båda processerna är lika viktiga. Detta är något som Hushållningssällskapet själva har tagit fasta på under andra projekt och även något som de rekommenderar andra att göra samt att utveckla.

Grön plattform- innovation landsbygd

Utgångspunkten för Grön Plattform- Innovation Landsbygd var dels behovet att hitta nya grödor som skulle kunna odlas i Sverige, grödor som vi annars importerar, och dels att ta tillvara på kompetensen hos utrikesfödda. Många av de nyanlända till Sverige har sin bakgrund på landsbygden och skulle kunna bo och verka där. En förstudie genomfördes med stöd av Jordbruksverket. Uppsala kommun visade stort intresse och var drivande i att skapa rätt förutsättningar för projektet.

Sju agronomer med utländsk bakgrund från Etiopien, Iran, Japan, Egypten, Palestina, Indien och Peru, med erfarenhet av odling, forskning och utveckling samt försäljning, engagerades i projektet.

Genomförande

Innovation Landsbygd genomfördes först som ett pilotprojekt mellan april 2011 fram till januari 2012, och som ett förlängt projekteringsprojekt till och med maj 2012. Det genomfördes av Open Eye i Uppsala tillsammans med Uppsala kommun, arbetsförmedlingen och LRF.

Som samarbetspart tillsattes en grupp av verksamhetsrepresentanter från fem olika gårdar med lite olika inriktningar, intressen och förutsättningar, och som även hade en bra spridning i länet.

Under fyra månader gjorde agronomteamet marknadsstudier och letade information om grödor och livsmedel och besökte gårdarna för att skaffa sig mer kunskap om förutsättningar för odling i Sverige. För att få praktisk erfarenhet provodlades ett 20-tal grödor på olika gårdar. På så sätt skapades ett gott samarbete mellan teamet och gårdarna.

Deltagarna var arbetslösa innan projektet startade. Via huvudsakligen arbetsförmedlingen fick projektägarna kontakt med personer med lämplig bakgrund, utifrån den kompetensprofil som

upprättats. Förutom aktörerna i styrgruppen (med representanter från bland annat Uppsala kommun, arbetsförmedlingen och LRF) samarbetade man även med SIU i Uppsala, SFI-skolorna och Hermods, för att hitta personer till teamet. Viktiga egenskaper för de som skulle delta var engagemang för lantbruk och landsbygd och teoretisk och/eller praktisk kunskap om odling. Totalt intervjuades tre till fyra gånger fler personer än som sedan deltog i projektet.

I detta projekt användes två coacher med metodkunskap och mångårig erfarenhet av landsbygdsutvecklingsfrågor och att driva innovationsteam inom olika sakområden.

Resultat

Målet var att hitta en importerad gröda eller livsmedel som med fördel istället kan odlas lokalt. Teamet hittade fler än en sådan möjlighet och projektet slutade med att teamet tog fram odlingsplaner för de samverkande gårdarna för totalt 30 - 40 olika grödor. Exempel på grödor är okra, durra, adzukibönor och asiatiska bladgrönsaker.

Projektet sammanfattar sitt resultat så här:

- Provodling av cirka 20 för svenska förhållanden nya grödor genomfördes.
- Odlingsplaner framtagna för nästa säsong för fem gårdar med totalt 30 – 40 olika grödor som har marknad och potential att odlas lokalt istället för att importeras.
- Början till en affärsidé om försäljning av lokalt odlade grödor på en gård nära Uppsala.
- En ansökan till ett forskningsprojekt i samarbete med SLU/JTI som berör minst två av projektets deltagare.
- En projektdeltagare har fått tillsvidareanställning på heltid i ett lokalt landsbygdsföretag.

Övriga resultat är bland annat att:

- De deltagande lantbrukarna fick ett intresse för grödor inom olika matkulturer och vill fortsätta med föreslagna odlingsplaner, dessutom vill fler lantbrukare delta.
- Distributörer som Saltå kvarn och Kung Markatta, samt butiker i Uppsala och Stockholm vill ha kvalitetsprover på det som kan odlas kommande år.
- I teamet finns dels deltagare som fått förbättrad insikt i vad de vill söka vidare till i utbildningsväg, dels deltagare som visat intresse för hus med odlingsmark i Uppsala medomnejd.
- Arbetsförmedlingen har visat intresse för metoden. Ett pilotprojekt genomfördes som är utvärderat av Sweco.

Erfarenheterna av Projekt Innovation Landsbygd gav grund för ett nytt 3-årsprojekt med en försökspark, Ulva Park. Teamet med utrikesfödda har dessutom utökats och ett samarbete är inlett för utbildning med Jällagymnasiet.

Projektet i Ulva Park arbetade med att ta fram ny svensk råvara för livsmedelstillverkning av hälsosamma, klimatsmarta ekonomiskt bärkraftiga produkter. Trots att det beskrevs som lyckad finns det i dagsläget inga planer på att fortsätta verksamheten.

Slutsatser och rekommendationer

Projektet har gjort en omfattande dokumentation tillika metodbeskrivning som finns att ladda ner på [jordbruksverkets hemsida](#).

Några exempel på lärdomar som projektets slutredovisning anger är:

- Det finns behov av kanaler och mötesplatser för utrikesfödda med kunskap relevant för svenska verksamheter.
- Rätt drivkraft viktig med aktörer/coacher som vill genomföra förändringar.
- Betydelsefullt att teamet deltar i planeringen för att skapa vi- och medbestämmandekänsla.
- Projektet ska ge nyanlända kontakter och lärdomar för att öka anställningsbarheten.
- Projektet ska ge direkt nytta för befintliga landsbygdsföretag och fokusera på utveckling för att stärka landsbygdens näringar.
- Nätverk och kontakter är viktigt för genomförandet och livet efter projektet, till exempel med AF, myndigheter, kommuner, branschorganisationer, föreningar och näringsliv.
- Det tar tid att få igång en gruppdynamik och coacha mångfacetterade team. Även administration tar tid.

Erfarenheter utifrån projekten

Syftet med rapporten har varit att göra en uppföljning av integrationsprojekt från föregående programperiod för att ta reda på vad som hände efter projektens slut, både med projekten och för personerna som deltog.

Vad som framgått är dock att det är svårt att följa deltagarna en längre tid efter projektet har tagit slut och projektledarna vet lite om vad deltagarna gör idag. Några berättar att de har träffat på någon i affären eller att de hört att de fick jobb, men det går egentligen inte att dra några slutsatser om huruvida projekten lett till några långsiktiga effekter för deltagarna. Frågan är i hur stor utsträckning vi *kan* och *ska* följa dem med tanke på den personliga integriteten? Ska det vara möjligt måste det ske på frivillig basis där deltagarna själva, i någon form, kan rapportera efter projektidens slut.

Det finns dock några generella slutsatser som vi kan dra, som är värdefulla för att skapa långsiktigt hållbara integrationsprojekt. Nedan listas och diskuteras ett antal reflektioner utifrån de projekt som studerats. Dessa är både faktorer som har verkat hindrande samt positiva erfarenheter, vilka ger oss lärdomar som kan vara av betydelse när liknande projekt ska genomföras.

Bristande kollektivtrafik

Det är ovanligt att utrikesfödda som är relativt nyanlända innehar svenskt körkort och bil. I integrationsprojekt blir därför möjligheten att transportera sig genom allmänna kommunikationsmedel av stor betydelse. I flertalet av projekten har svårigheten att ta sig till och från praktikplatsen försvårat, och i vissa fall förhindrat, genomförandet. En fungerande kollektivtrafik skulle inte enbart vara av betydelse för liknande projekt utan också underlätta för de som redan bor på landsbygden och är en förutsättning för att fler ska vilja bosätta utanför städerna i framtiden.

”Projekttänk”

Trots goda resultat och ett framgångsrikt koncept avslutas många projekt enligt plan, utan att ha en plan för hur det ska leva vidare. Flera säger att de inte bedriver några projekt för tillfället, utan inväntar möjligheten att söka stöd. ”Projekttänket” som integrationsinsatserna genomsyras av gör att de blir beroende projektpengar för att finansiera sin verksamhet och styrs av när de finns att söka. En av projektledarna problematiserar just projektform och menar att det gör att verksamheten tar slut i samband med att projektet, och finansieringen, tar slut. Det finns alltså ett behov av ett mer långsiktigt förhållningssätt, så att verksamheten kan leva vidare.

Ett av projekten är ett sådant exempel. Det gjordes som en förstudie för att undersöka möjligheterna och därefter skapa en bra grund för att kunna bedriva en affärsverksamhet. Projektet i sin förstudieform *”gjorde att vi vågade! Och visste lite mer om de jag skulle arbeta med”* beskriver projektledaren. Verksamheten var inte igång under projektiden men där skapades förutsättningarna för en verksamhet och vidare säger hon *”att jag visste vad jag gav mig in på”*. Syftet med projektet var från början att starta ett företag, det fanns därför en plan för hur projektet skulle utvecklas från start. Ett tips från projektledaren är just att, oavsett om det är ett företag eller förening, tänka långsiktigt med utanförskap på arbetsmarknaden.

Att deltagarna ges verktyg att gå vidare, annars är risken stor att de återgår till arbetslöshet efter projektet tar slut.

Som en av projektledarna konstaterar är situationen annorlunda från när projekten genomfördes i och med den stora flyktinginvandringen de senaste åren och menar att det har inneburit att man gått tillbaka till mer kortsiktiga insatser. Att det handlar om att se till att personer får praktikplatser och boende och att det varit mycket fokus på sociala aktiviteter med tanke på att många har hamnat på boenden på landsbygden. Vidare konstateras dock att;

”Och andra sidan är det nog det långsiktiga arbetet [...] som har gjort att det fanns en viss kunskap och viss förberedelse för den situation som uppstod 2015. Hade vi inte haft dom här projekten så hade fler haft, eller många av dem som har gjort insatser nu har ändå kunnat bidra med en del kunskap och haft en viss förberedelse för att jobba med praktikplats på landsbygden. Så det var jätteviktigt att vi jobbade med de här frågorna många år innan den här stora flyktingvågen som kom, så det tror jag har vart betydelsefullt.”

Fokus på kompetens

En förutsättning för att nå ett lyckat resultat, som samtliga projekt har pekat på, är att se nya svenskar som en resurs. Många av personerna som kommer hit sitter på stor kunskap och kompetens som det gäller att ta tillvara på.

Projekten som har beskrivits syftar inte i första hand, åtminstone inte enbart, till integration utan utgår ifrån lokala behov och förutsättningar. *”Det handlar inte bara om att integrera nya svenskar utan om att utveckla turistnäringen”* berättar en av projektledarna och betonar behovet av arbetskraft *”[...] istället för att hyra in kompetens så finns det här i Sverige”*. Ett för stort fokus på integrationen riskerar att ge en negativ inverkan på målgruppen då känslan av utanförskap kan förstärkas. Det bör istället ligga på hur nya svenskar och deras kompetens kan användas för att utveckla landsbygden, vare sig det handlar om turism, framställning av nya grödor eller förädling av råvaror. Genom att utnyttja redan befintliga projekt för att integrera nya svenskar, där både utrikesfödda och svenskfödda ingår, frångår man ett sådant fokus.

Urval av deltagare

Matchningsprocessen är en annan viktig faktor som har lyfts fram. I flera av projekten har deltagarnas intresse varit ett kriterium i urvalet, detta för att skapa bra förutsättningar med engagerade personer. Ofta genomförde man kortare intervjuer för att hitta lämpliga deltagare där man kartlade personernas intresseområden, vad de hade för bakgrund samt deras framtidsplaner. Att personerna själva har viljan och ambitionen att arbeta på landsbygden är en förutsättning för att projekten ska leda till långsiktiga lösningar och integrering i samhället. Detta gör att de själva har motivation att använda sig av den kunskap som erhållits under projekttiden samt att söka sig vidare inom yrkesområdet.

Individanpassad utbildning och praktik

Att anpassa insatser utifrån varje persons egna förutsättningar vad gäller intressen, erfarenheter och livssituation kan också vara en del i att bidra till hållbara lösningar för individerna. I något av projekten lades mycket tid åt att, tillsammans med respektive deltagare, göra en individuell handlings- och utvecklingsplan för att matcha arbetsgivarnas

kompetens- och arbetskraftsbehov. Även om detta krävde en del resurser upplevde man att det lönade sig och kortade vägen till försörjning för deltagarna, då *"det blev rätt från början"*.

Samverkan med kommuner och myndigheter

Samarbetet med kommuner och myndigheter har fungerat mer eller mindre bra i de olika projekten men vi kan konstatera att det har betydelse för genomförandet. I flera av projekten beskrivs handläggningstiden som ett problem. Speciellt då arbetet på de praktikplatser som personerna tilldelats har varit säsonganpassade eller när företagare tvingats ligga ute med pengar i väntan på anställningsstöd från Arbetsförmedlingen.

I ett av projekten hade man kontakt med Arbetsförmedlingen i två olika kommuner varav det ena fungerade bra medan kontakten med den andra kommunen krävde mycket resurser från projektledningen, likväl som för handläggare. Det som skiljde dem åt var att i den första fanns en ansvarig handläggare för samtliga deltagare, som de kunde vända sig till, medan i det andra fanns flera handläggare inblandade. Detta gjorde att ingen tog ansvar när det uppstod problem och ärendet skickades runt vilket resulterade i att praktikplacering av deltagare drog ut på tiden.

Vad projekten visar är dock att samarbetet kan leda till positiva effekter för båda parter. Arbetsförmedlingen har påpekat vilken betydelse samarbetet med ett av projekten har haft för dem och deras kunskaper kring landsbygden och landsbygdens näringsliv och gröna näringar. Under projekttiden lades mycket kraft på att övertyga personer inom olika myndigheter om vikten av att arbeta med integration på landsbygden. Integration kopplades tidigare samman med staden och bilden av landsbygden var som en avbefolkningsbygd. Trots att detta arbete var tungt och krävde mycket resurser banade det väg för ytterligare integrationsprojekt. Samarbetet mellan organisationen och Arbetsförmedlingen har fortsatt, bland annat anordnas gemensamma informationsträffar för landsbygdsföretagare för att berätta om möjligheterna med att ta emot utrikesfödda praktikanter. Och framförallt finns landsbygden med som en möjlighet i integrationen av nya svenskar i Arbetsförmedlingens arbete.

Många av deltagarna har svenskundervisning vilket gör att personerna inte kan delta på heltid. Hur upplägget ser ut varierar mellan olika kommuner. Om det i projektet ingår praktik utanför de orter där deltagarna bor kan det vara svårt att kombinera. En deltagare som exempelvis har SFI på förmiddagen hinner inte ta sig till praktikplatsen på eftermiddagen. I något projekt fanns det ett samarbete redan från början som gjorde att deltagarna kunde ha undervisning en eller två heldagar i veckan och deltagande i projektet resterande dagar.

Låg representation av personer ur målgruppen i projektledningen

En intressant iakttagelse är att målgruppen själva sällan är involverade i projektplanering och projektledning. Projekten görs *åt* en målgrupp som man antar har vissa behov. Att som projektägare anställa, alternativt ta in egna praktikanter från målgruppen medför flera positiva effekter. Förutom att de bidrar med sin kompetens så är deras erfarenheter av att själv vara nyanländ i Sverige värdefull för att förstå och hantera olika situationer som uppkommer. Dessutom ger det trovärdighet gentemot målgruppen. Att ha personer med olika bakgrund ger organisationen en bredd som är viktigt, inte minst när man arbetar med de här frågorna.

Om personer ur målgruppen formulerar målen och är med och äger tillvägagångssättet så tränger det också sannolikt undan risken att projekt genomförs för att förse egen personal med jobb. Om organisationer äger projektet men att målgruppen själva driver frågan skapas en långsiktighet som gör att projekten sällan slocknar när projektpengarna tar slut. Erfarenheter från andra projekt visar att om personer ur målgruppen ger ofta mer bestående resultat. Med det sagt, finns det såklart massor med exempel på bra, och viktiga, projekt där projektledningen inte har haft representanter som själva är utrikesfödda.

Hur kan vi skapa långsiktigt hållbara projekt inom landsbygd och integration?

De åtgärder som är viktiga för framtida projekt inom landsbygd och integration kan sammanfattas i följande punkter;

- Utöka kollektivtrafik på landsbygden
- Tänk långsiktigt från början
- Fokusera på kompetensen som nya svenskar besitter
- Utgå från personligt intresse vid urval
- Individanpassa utbildning och praktik
- Samverka med kommuner och myndigheter.
- Involvera personer ur målgruppen i projektplanering och projektledningen